

บทความวิชาการ

Burke Aaron Hinsdale กับแนวคิด “ประวัติศาสตร์ในฐานะปฏิบัติการสร้างพลเมือง” สู่วางรากฐานทางปัญญาในวิชาสังคมศึกษาของอเมริกา

อรรณพ ชัยจะพัฒนกุล¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดของ Burke Aaron Hinsdale ในฐานะบุคคลสำคัญผู้ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมทางปัญญา (intellectual bridge) ในการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์การสอนประวัติศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา งานศึกษาจำนวนมากมักระบุจุดกำเนิดของวิชาสังคมศึกษา (Social Studies) เริ่มต้นจากรายงานของ Committee on Social Studies (1916) แต่ทว่าความจริงแล้วรากฐานทางความคิดที่สำคัญได้ถูกวางไว้ก่อนหน้านี้แล้ว โดย Hinsdale ได้เสนอผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญ *How to Study and Teach History* (1894) โดยได้สถาปนาแนวคิด “ประวัติศาสตร์ในฐานะห้องปฏิบัติการพลเมือง” (History as a Civic Laboratory) แนวคิดนี้ได้เปลี่ยนเป้าหมายการสอนประวัติศาสตร์จากการท่องจำข้อเท็จจริง (rote memorization) ไปสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal analysis) และการทำความเข้าใจสถาบันทางสังคม โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสร้าง “พลเมืองที่รอบรู้” (informed citizens) Hinsdale ยืนยันว่าประวัติศาสตร์ไม่สามารถศึกษาอย่างโดดเดี่ยวได้ แต่ต้องมีการบูรณาการ (integration) เข้ากับศาสตร์อื่น โดยเฉพาะภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ และหลักการทางสังคมวิทยา ซึ่งแนวคิดนี้ได้กลายเป็นหัวใจสำคัญของวิชาสังคมศึกษาในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: เบิร์ก แอรอน ฮินส์เดล, ประวัติศาสตร์, สังคมศึกษา, ห้องปฏิบัติการพลเมือง, การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Burke Aaron Hinsdale's "History as a Civic Laboratory": An Intellectual Foundation for Social Studies in America

Attachon Sajjaphattanakul²

Abstract

This article examines the intellectual contributions of Burke Aaron Hinsdale, positing him as a crucial "intellectual bridge" in the paradigm shift of history instruction in the United States. Although the genesis of Social Studies is often attributed to the 1916 Report of the Committee on Social Studies, this study argues that its foundational principles were established earlier. In his seminal work, *How to Study and Teach History* (1894), Hinsdale introduced the concept of "History as a Civic Laboratory." This approach redefined the objectives of history education, shifting the focus from the rote memorization of facts to the causal analysis of social institutions, with the ultimate goal of cultivating "informed citizens." Furthermore, Hinsdale contended that history cannot be studied in isolation but requires integration with other disciplines—specifically geography, political science, and sociology. This interdisciplinary framework subsequently became the cornerstone of the Social Studies curriculum.

Keywords: Burke Aaron Hinsdale, History, Social Studies, Civic Laboratory, Civic Education

² Assistant Professor, Department of Social Studies, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University.

บทนำ

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ภูมิทัศน์การสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนของสหรัฐอเมริกาถูกครอบงำด้วยกระบวนทัศน์ที่เน้นการท่องจำข้อเท็จจริง (Rote Memorization) การเรียนการสอนมักวนเวียนอยู่กับการท่องชื่อบุคคลสำคัญ วันที่ และลำดับเหตุการณ์สงคราม โดยปราศจากการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง (Kliebard, 1992) แนวทางปฏิบัตินี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่าล้มเหลวต่อการบรรลุเป้าหมายการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีวิจารณญาณสำหรับระบอบประชาธิปไตยที่กำลังเติบโตในสหรัฐอเมริกา (Evans, 2004) การเปลี่ยนผ่านจากการสอนประวัติศาสตร์แบบดั้งเดิมที่แยกส่วนและเน้นข้อเท็จจริงไปสู่การกำเนิดขึ้นของวิชา “สังคมศึกษา” (Social Studies) ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 จึงไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศแต่เป็นผลมาจากความพยายามในการปฏิรูปที่ยาวนาน การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตร แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ที่ต้องการรากฐานทางปัญญาและการโต้เถียงทางวิชาการมารองรับ (Hertzberg, 1981) อย่างไรก็ตามงานศึกษาจำนวนมากที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของวิชาสังคมศึกษามักพุ่งเป้าความสนใจไปที่รายงานของคณะกรรมการวิชาสังคมศึกษา (Committee on Social Studies, 1916) ในฐานะคู่มือหรือจุดกำเนิดอย่างเป็นทางการของวิชา (Evans, 2004) การมุ่งเน้นที่เหตุการณ์ปี 1916 นี้ แม้จะมีความสำคัญแต่ก็ได้อิสระช่องว่างบางประการที่เป็นรากเหง้าทางความคิดหรือมองข้ามปัญญาชนผู้วางรากฐาน (intellectual precursors) ที่ได้ปูทางและสร้างสภาวะแวดล้อมทางปัญญาที่ทำให้ข้อเสนอของรายงานฉบับนั้นมีความเป็นไปได้ นักการศึกษาหรือปัญญาชนผู้นั้นก็คือ “เบิร์ก แอรอน ฮินส์เดล” (Burke Aaron Hinsdale)

Hinsdale เป็นบุคคลสำคัญที่นักวิชาการด้านสังคมศึกษาของอเมริกาเปรียบเสมือน “สะพานเชื่อมทางปัญญา” (Intellectual Bridge) กล่าวคือ Hinsdale เป็นผู้นำทางความคิดที่ช่วยเชื่อมต่อปรัชญาการศึกษาในยุคการสอนแบบดั้งเดิม (Traditional Era) ไปสู่ปรัชญาการศึกษาแบบใหม่ (Progressive Era) ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านทางหลักสูตรการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไปสู่การเป็นวิชาสังคมศึกษา (Social Studies) ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญของเขาคือ *How to Study and Teach History* (Hinsdale, 1894) ฮินส์เดลได้สถาปนาแนวคิด “ประวัติศาสตร์ในฐานะห้องเรียนปฏิบัติการสร้างพลเมือง” (History as a Civic Laboratory) ซึ่งเป็นการปฏิวัติกระบวนทัศน์การสอนในยุคสมัยนั้น แนวคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนเป้าหมายของการสอนประวัติศาสตร์จากการท่องจำข้อเท็จจริง ไปสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ (causal analysis) และที่สำคัญที่สุดคือการยืนยันถึงความจำเป็นในการบูรณาการ (integration) ประวัติศาสตร์เข้ากับศาสตร์อื่นๆ เช่น ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา

บทความนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาแนวคิดการสอนประวัติศาสตร์เพื่อสร้างพลเมืองของ Hinsdale โดยเฉพาะข้อเสนอของเขาที่นำไปสู่การวางรากฐานทางปัญญาที่ส่งอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาในยุคก้าวหน้า (Progressive Era) และนำไปสู่การสถาปนาวิชาสังคมศึกษาอย่างเป็นทางการในที่สุด เพื่อการทำความเข้าใจต่อประเด็นดังกล่าว บทความนี้จะใคร่ขอเสนอใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) การสำรวจภูมิทัศน์ทางปัญญาและบริบทการสอนประวัติศาสตร์ในอเมริกาช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เพื่อทำความเข้าใจกระบวนทัศน์ที่ฮินส์เดลเสนอ 2) การวิเคราะห์แก่นแนวคิดห้องเรียนประวัติศาสตร์ในฐานะปฏิบัติการสร้างพลเมือง ส่วนสุดท้าย 3) อิทธิพลทางความคิด

ของ Hinsdale ที่ส่งผ่านไปยังรายงานการปฏิรูปหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงไปยังรายงานปี 1916 เพื่อแสดงให้เห็นว่าฮินส์เดลคือหนึ่งในสถาปนิกทางปัญญาที่วางรากฐานให้กับวิชาสังคมศึกษา

ภูมิทัศน์ทางปัญญาและบริบทการสอนประวัติศาสตร์ในอเมริกาช่วงปลายศตวรรษที่ 19

ภูมิทัศน์ทางปัญญาที่ Hinsdale เผชิญหน้าในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นั้น นับว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ การทำความเข้าใจตำแหน่งแห่งที่ (positioning) ของ Hinsdale จึงจำเป็นต้องเข้าใจกระแสความคิดหลักที่กำลังปะทะกันในช่วงเวลานั้น

กระบวนทัศน์เก่า (The Old Paradigm) ประวัติศาสตร์ในฐานะการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กระบวนทัศน์ดั้งเดิมที่ครอบงำการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนอเมริกันคือการปฏิบัติต่อวิชาประวัติศาสตร์ในฐานะ “คลังเก็บข้อเท็จจริง” ที่ตายตัว (a repository of facts) ซึ่งแนวทางนี้ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีจิตวิทยาการศึกษาแบบแยกส่วน (Faculty Psychology) โดยแนวคิดนี้ได้วางรากฐานทางความคิดที่ส่งผลกระทบต่อหลักสูตรและวิธีการสอนในยุคนั้น โดยมีสมมติฐานหลักที่เปรียบเทียบจิตใจและสมองของมนุษย์ว่าคล้ายกับ “กลัมน้ำ” ที่ถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ หรือที่เรียกว่า “คณะ” (Faculties) คณะหรือส่วนเหล่านี้ประกอบด้วยความสามารถทางจิตที่แตกต่างกัน เช่น สมองส่วนความจำ (Memory) สมองส่วนการใช้เหตุผล (Reason) และสมองส่วนวินัย (Discipline) ซึ่งแต่ละส่วนต้องการการฝึกฝนเฉพาะทาง ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษา จึงไม่ใช่เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง แต่คือการฝึกกลัมน้ำสมองเหล่านี้ให้แข็งแรง โดยวิธีการฝึกก็เหมือนกับการออกกำลังกาย นั่นก็คือ “การท่องจำ” ซึ่งได้กลายเป็นวิธีสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาสมองตามแนวคิดดังกล่าวนี้เอง อีกทั้งในช่วงศตวรรษที่ 19 หลังสิ้นสุดสงครามกลางเมืองอเมริกา (Civil War) อเมริกา กำลังอยู่ในช่วง “สร้างชาติ” และพยายามหลอมรวมผู้คน (รวมถึงผู้อพยพจำนวนมาก) ให้มีอัตลักษณ์ร่วมกัน ประวัติศาสตร์จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือหลักในการปลูกฝังความรักชาติ (Patriotism) และคุณธรรมพลเมือง (Civic Virtue) การสอนจึงเน้นการเล่าเรื่องราวความกล้าหาญของ “วีรบุรุษผู้ก่อตั้งชาติ” (Founding Fathers) และสงครามเพื่ออิสรภาพ อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวยังเป็นช่วงการขยายตัวของโรงเรียนรัฐ (Common Schools) อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความต้องการ “มาตรฐาน” และ “ตำราเรียน” (Textbooks) ตำราเรียนจึงกลายเป็นศูนย์กลางของห้องเรียน ครูในยุคนั้นจำนวนมากไม่ได้ถูกฝึกมาให้เป็นนักวิเคราะห์หรือนักประวัติศาสตร์ แต่ถูกฝึกมาให้ “สอนตามตำรา” และเมื่อมีนักเรียนจำนวนมากเข้าเรียน วิธีที่สะดวกต่อการสอนและวัดผลนักเรียนจำนวนมากก็คือการให้ข้อเท็จจริงจากตำรา และทดสอบว่านักเรียนจำข้อเท็จจริงนั้นได้หรือไม่ กระบวนทัศน์เก่าที่เน้นการท่องจำจึงเป็นระบบการศึกษาที่มีเหตุผลในตัวเองตามความเชื่อทางจิตวิทยาการศึกษา (Faculty Psychology) และเป้าหมายทางการเมืองที่มุ่งเน้นการสร้างชาติในยุคสมัยนั้น ดังนั้นเนื้อหาส่วนใหญ่ในวิชาประวัติศาสตร์จึงมุ่งเน้นไปที่ประวัติศาสตร์การเมืองและการทหาร โดยมีตำราเรียนที่เต็มไปด้วยรายชื่อประธานาธิบดีลำดับเหตุการณ์สงคราม และวันสำคัญต่าง ๆ วิธีการสอนที่ใช้อย่างแพร่หลายคือการท่องจำ (Rote learning หรือ Rote Memorization) ซึ่งนักเรียนถูกคาดหวังให้ท่องเนื้อหาเพื่อนำไปตอบในข้อสอบ กระบวนทัศน์นี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่า “ไร้วิญญาณ” (mindless) และล้มเหลวในการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์หรือการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Hertzberg, 1981) (Kliebard, 1992) (Evans, 2004)

กระแสใหม่ (The New Currents) ท่ามกลางความไม่พอใจต่อกระบวนทัศน์เก่า ได้เกิดกระแสการปฏิรูปใหม่ 2 กระแสหลักที่พยายามจะยกระดับการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ “กระแสแรก” คือการปฏิวัติทางวิชาการของประวัติศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ (Scientific History) ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากมหาวิทยาลัยในเยอรมนี โดยเฉพาะแนวคิดของ ลีโอโพลด์ ฟอน รังเคอ (Leopold von Ranke) ที่เน้นการวิเคราะห์เอกสารชั้นต้น (primary source analysis) อย่างเป็นทางการและปราศจากอคติ (Tryon, 1952) แนวคิดนี้ถูกนำเข้ามาในสหรัฐอเมริกาผ่านมหาวิทยาลัยชั้นนำอย่าง Johns Hopkins และ Harvard ซึ่งสร้างนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ที่มีบุคลิกที่มั่นคงและความเป็นวิชาชีพ (professionalism) อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ยังคงจำกัดอยู่ในแวดวงวิชาการระดับสูง และยังไม่ถูกแปลมาเป็นวิธีการสอนที่ชัดเจนสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา “กระแสที่สอง” คือพลังขับเคลื่อนทางสังคมของยุคก้าวหน้า (The Progressive Era) ซึ่งเป็นยุคแห่งการปฏิรูปสังคมเพื่อตอบสนองต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำ การขยายตัวของอุตสาหกรรม และการอพยพย้ายถิ่น ในแวดวงการศึกษา เกิดความเชื่อมั่นว่าการศึกษาศาสตร์สามารถใช้เป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาสังคม หรือที่เรียกว่า “ประสิทธิภาพทางสังคม” (Social Efficiency) นักการศึกษาในยุคนี้จึงเริ่มเรียกร้องให้หลักสูตรมีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสร้างประโยชน์ใช้สอยได้จริง (Hertzberg, 1981) (Evans, 2004)

Hinsdale ยืนอยู่ ณ จุดตัดของความซึ่งเครียดทางปัญญานี้ ในฐานะนักการศึกษาและนักประวัติศาสตร์ เขาวิพากษ์วิจารณ์กระบวนทัศน์เก่าที่เน้นการท่องจำว่าไร้ความหมาย แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ไม่ได้เห็นด้วยกับกระแสใหม่ทั้งสองอย่างสุดโต่ง เขาเล็งเห็นคุณค่าของ ประวัติศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ในแง่ของความแม่นยำ การวิเคราะห์เชิงสาเหตุ และการใช้หลักฐาน แต่เขาก็กังวลว่า หากเน้นความเป็นวิชาการมากเกินไป ประวัติศาสตร์จะกลายเป็นเพียงความรู้สำหรับนักวิชาการและสูญเสียเป้าหมายสำคัญในการสร้างพลเมือง ในทางกลับกันแม้เขาจะเห็นด้วยกับเป้าหมายของยุคก้าวหน้าในการสร้างพลเมืองที่ดี (Good Citizenship) แต่เขายังคงยึดมั่นในวินัย (discipline) ของวิชาประวัติศาสตร์ เขาจึงพยายามประสานจุดแข็งของทั้งสองกระแสเข้าด้วยกัน นั่นคือการนำเอา “ความแม่นยำ” (accuracy) ของประวัติศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ มาผนวกเข้ากับ “ประโยชน์ใช้สอย” (utility) ในการสร้างพลเมืองของยุคก้าวหน้า ซึ่งแนวคิดการประนีประนอมและประสานกันนี้เอง ที่ได้ตกลีอกออกมาเป็นแนวคิด “ห้องปฏิบัติการพลเมือง” (Civic Laboratory) อันเป็นหัวใจสำคัญในงานของเขา (Hinsdale, 1894)

ห้องปฏิบัติการพลเมือง: จากคลังข้อเท็จจริงสู่พื้นที่ทดลองเพื่อสร้างพลเมือง

Hinsdale (1894) ได้นำเสนอแนวคิด “ประวัติศาสตร์ในฐานะห้องปฏิบัติการพลเมือง” (History as a Civic Laboratory) ผ่านงานเขียนที่ชื่อว่า *How to Study and Teach History: With Particular Reference to the History of the United States* แนวคิดนี้ไม่ได้เป็นเพียงเทคนิคการสอนแบบใหม่ แต่เป็นการนิยามเป้าหมายและจิตวิญญาณของวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนขึ้นมาใหม่ทั้งหมด Hinsdale นิยาม “ห้องปฏิบัติการพลเมือง” โดยการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงว่าประวัติศาสตร์เป็นเพียงการรำลึกถึงอดีตหรือคลังเก็บข้อเท็จจริงนักเรียนต้องจดจำเท่านั้น แต่กลับมองว่าประวัติศาสตร์คือ “พื้นที่ทดลองทางปัญญา” (a laboratory or workshop) ในห้องปฏิบัติการนี้ “วัตถุ” ไม่ใช่สารเคมี แต่คือ สถาบันทางสังคม (social institutions) และเหตุการณ์ในอดีต ในห้องปฏิบัติการนี้นักเรียนไม่ได้ถูกฝึกให้ท่องจำเนื้อหาทางประวัติศาสตร์แต่ถูกฝึกให้เป็น “ผู้สังเกตการณ์” ที่สามารถวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ผ่านกระบวนการทางประวัติศาสตร์ นักเรียนจะได้ศึกษาว่าสถาบันต่าง ๆ เช่น รัฐบาล

ระบบกฎหมาย หรือสถาบันเศรษฐกิจ ก่อตัวขึ้นมาได้อย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลง และผลลัพธ์ที่ตามมาคืออะไร ซึ่ง Hinsdale เรียกว่าการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ (Cause and Effect) ของปรากฏการณ์ทางสังคม เป้าหมายสูงสุดของกระบวนการนี้จึงชัดเจนว่าไม่ใช่การสร้างนักประวัติศาสตร์มืออาชีพ แต่คือการสร้างพลเมืองที่รอบรู้ (Informed Citizens) เขาเชื่อว่าพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะสามารถตัดสินใจปัญหาในปัจจุบันได้อย่างชาญฉลาด ก็ต่อเมื่อพวกเขาได้ฝึกฝนถึงวิธีการวิเคราะห์พลังทางสังคมที่ซับซ้อนผ่านการศึกษาคดีมาแล้วเท่านั้น (Hinsdale, 1894) (Hertzberg, 1981)

หลักการสำคัญการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในฐานะห้องปฏิบัติการพลเมือง

แนวคิด “ห้องปฏิบัติการพลเมือง” เปรียบเสมือนการทำวิชาประวัติศาสตร์สอนในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ โดยทำให้การเรียนรู้ “ประวัติศาสตร์” เป็นพื้นที่สำหรับการทดลองทางความคิด ให้ผู้เรียนได้ศึกษาผลลัพธ์จากการตัดสินใจในอดีต สามารถประเมินและตัดสินใจในการแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองในปัจจุบันได้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนหลักการในการสอนประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่

1) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Emphasis on Causality)

Hinsdale ยืนยันว่าการสอนประวัติศาสตร์ต้องก้าวข้ามคำถามว่า “อะไร” (What) เกิดขึ้น ไปสู่คำถามที่สำคัญกว่าคือ “ทำไม” (Why) และ “อย่างไร” (How) มันถึงเกิดขึ้น เขาตั้งข้อสังเกตว่าการสอนที่ให้นักเรียนท่อง “1492 โคลัมบัสค้นพบอเมริกา” โดยไม่ตั้งคำถามว่า *ทำไม* การเดินทางครั้งนี้จึงเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 15, เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นได้ *อย่างไร*, เหตุการณ์นี้นำไปสู่เปลี่ยนแปลงโลกได้ *อย่างไร* โดย Hinsdale ยืนยันว่าการวิเคราะห์เชิงสาเหตุนี้คือ “จิตวิญญาณ” ที่แท้จริงของระบบคิด (discipline) ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งตรงข้ามอย่างสิ้นเชิงกับการท่องจำที่ไร้วิญญาณ (mindless) ในกระบวนการที่ค้นเก่า (Hinsdale, 1894)

2) การวิเคราะห์เชิงสถาบัน (Institutional Analysis) หากการวิเคราะห์เชิงสาเหตุ

(Causality) คือการมองหา “กลไก” (mechanism) ที่ขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ “การวิเคราะห์เชิงสถาบัน” (Institutional Analysis) ก็คือการระบุถึง “โครงสร้าง” (structure) หลักที่ประวัติศาสตร์ทำงาน สำหรับ Hinsdale ประวัติศาสตร์ไม่ใช่เพียงเรื่องราวของปัจเจกบุคคลหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างว่างเปล่า แต่เป็นเรื่องราวของมนุษย์ในสังคม (Man in society) และสังคมนั้นถูกค้ำจุนและจัดระเบียบโดยสิ่งที่เรียกว่า “สถาบัน” (Institutions) เขาจึงเสนอว่า “หน่วยการวิเคราะห์” (Unit of Analysis) หลักที่นักเรียนควรศึกษา ซึ่งในงาน *How to Study and Teach History* นี้เขาก็ได้ระบุสถาบันหลัก 5 สถาบันที่ควรใช้เป็นหน่วยวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) สถาบันทางการเมือง (Government) เช่น รูปแบบการปกครอง กฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง 2) สถาบันทางศาสนา (Religion) เช่น ความเชื่อ องค์กรทางศาสนา และอิทธิพลของศาสนาต่อศีลธรรมและสังคม 3) สถาบันการศึกษา (Education) เช่น โรงเรียน, มหาวิทยาลัย และกระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรม 4) สถาบันทางเศรษฐกิจ (Industrial/Economic life) เช่น รูปแบบการผลิต การค้า การกรรมสิทธิ์ และการจัดสรรทรัพยากร และ 5) สถาบันทางสังคม (Social life) เช่น ครอบครัว ชุมชน ขนบธรรมเนียม และโครงสร้างชนชั้น โดยหัวใจสำคัญของหลักการนี้คือการมองสถาบันในฐานะ “สิ่งมีชีวิตทางสังคม” (social organisms) ที่มีพลวัต (dynamic) ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง (static) การศึกษาประวัติศาสตร์จึงเปรียบเสมือนการผ่าตัดทางปัญญาที่ผู้เรียนต้องศึกษาให้เห็นองค์ประกอบสำคัญ 2

ประการ คือ 1) การศึกษาให้เห็นถึงแห่งกำเนิด (Origin) คือการให้นักเรียนย้อนรอยสถาบันหนึ่ง ๆ กลับไปยังรูปแบบที่เรียบง่ายที่สุดของมัน และ 2) การศึกษาให้เห็นถึงวิวัฒนาการ (Evolution) คือการติดตามดูว่าสถาบันนั้นเติบโต (grow) ปรับตัว (adapt) และซับซ้อนขึ้น (become complex) ได้อย่างไรเมื่อต้องเผชิญกับแรงกดดันใหม่ ๆ เช่น สงคราม เทคโนโลยี หรือการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ยกตัวอย่างเช่น แทนที่จะให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา (Constitution) ห้องปฏิบัติการของ Hinsdale จะให้นักเรียนย้อนกลับไปวิเคราะห์ถึง “จุดกำเนิด” ของกฎหมายฉบับนี้ ว่ามันเกิดจากระเบียบข้อบังคับยุคอาณานิคม ผ่านความล้มเหลวของข้อตกลงแห่งสมาพันธรัฐ (Articles of Confederation) ไปจนถึงการประนีประนอมในที่ประชุมร่างรัฐธรรมนูญ นักเรียนจะเห็นว่า รัฐธรรมนูญไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์ในตัวเอง ที่ปรากฏขึ้นมาลอย ๆ แต่เป็น “วิวัฒนาการ” ที่เป็นผลผลิตจากการต่อสู้และการปรับตัวเพื่อแก้ปัญหาในอดีต (Hinsdale, 1894)

3) การบูรณาการ (Integration) จุดกำเนิดของสังคมศึกษา หลักการที่สำคัญที่สุดและส่งอิทธิพลมากที่สุดต่อการถือกำเนิดขึ้นของวิชาสังคมศึกษา Hinsdale (1894) ยืนยันอย่างหนักแน่นว่าประวัติศาสตร์ไม่สามารถเข้าใจได้อย่างโดดเดี่ยว การพยายามศึกษามนุษย์ในอดีตโดยตัดขาดจากสภาพแวดล้อม (Physical Environment) และโครงสร้างสังคม (Social Structure) ถือเป็นความผิดพลาดอย่างร้ายแรง เขาจึงเรียกร้องให้มีการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ากับประวัติศาสตร์อย่างแยกไม่ขาดจากศาสตร์อื่น ๆ ยกตัวอย่าง เช่น ภูมิศาสตร์ (Geography) Hinsdale มักถูกอ้างอิงด้วยประโยคมตะของเขาที่ว่า “ประวัติศาสตร์ที่ปราศจากภูมิศาสตร์คือซากศพ” (History without geography is a corpse) เขาโต้แย้งว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทั้งแม่น้ำ ภูเขา สภาพอากาศ ไม่ใช่แค่ “ฉากหลัง” (a passive backdrop) แต่เป็น “ปัจจัย” (an active factor) ที่กำหนดทิศทางของประวัติศาสตร์ เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์อียิปต์โบราณจะไร้จิตวิญญาณ หากไม่เข้าใจว่าแม่น้ำไนล์นั้นเป็น “ปัจจัย” ที่กำหนดทุกอย่าง ตั้งแต่ปฏิทินเกษตรกรรม ระบบชลประทาน การรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง ไปจนถึงแนวคิดเรื่องชีวิตหลังความตาย หรือ การศึกษาการขยายตัวไปทางตะวันตกของอเมริกา (Westward Expansion) จะไม่สมบูรณ์ หากขาดการวิเคราะห์ถึงเทือกเขาร็อกกี (Rocky Mountains) ในฐานะ “อุปสรรค” ทางภูมิศาสตร์ หรือการค้นพบทองคำในแคลิฟอร์เนียในฐานะทรัพยากรซึ่งเป็น “แรงจูงใจ” ทางเศรษฐกิจ หรือในรัฐศาสตร์และสังคมวิทยา (Civics/Political Science and Sociology) ในส่วนของการวิเคราะห์ “สถาบัน” ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหยิบยื่นเอาเครื่องมือและแนวคิดทางรัฐศาสตร์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทรัฐบาล ลักษณะของกฎหมาย หรือการนำหลักการทางสังคมวิทยามาใช้เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคม (Evans, 2004) (Hinsdale, 1894)

Hinsdale ปฏิเสธที่จะยอมรับการแยกส่วนความรู้ (compartmentalization) ของมนุษย์ สิ่งที่เขาเสนออาจจะเรียกได้ว่าเป็นแนวคิดแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) ที่ล้ำสมัยมากในขณะนั้น เขายืนยันว่าการศึกษาในโรงเรียนไม่ควรเลียนแบบมหาวิทยาลัยที่มีการแยกส่วนออกเป็นภาควิชา เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ แต่ควรจัดระบบความรู้ใหม่โดยมี “ปัญหา” หรือ “ปรากฏการณ์” เป็นฐาน การยืนยันที่จะศึกษา “สังคม” (Society) ในมิติที่หลากหลายและสัมพันธ์กันนี้เองทำให้ Hinsdale ก้าวข้ามจาก “นักการศึกษาประวัติศาสตร์” ไปสู่การเป็น “ผู้บุกเบิก” แนวคิดสังคมศึกษา (Social Studies) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะถูกนำไปทำให้เป็นทางการ (formalize) ในรายงานของคณะกรรมการวิชาสังคมศึกษา (Committee on Social Studies) ในอีกกว่า 20 ปีต่อมา (Evans, 2004)

อิทธิพลของ Hinsdale จากห้องปฏิบัติการพลเมืองสู่รากฐานสังคมศึกษา

สังคมศึกษาก่อตัวด้วยเหตุผลทางสังคมและการเมืองมากกว่าเหตุผลเชิงวิชาการ และแนวคิด “ห้องปฏิบัติการพลเมือง” ได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์การศึกษาอเมริกันอย่างเป็นรูปธรรม อิทธิพลของ Hinsdale ได้ส่งผ่านใน 2 ช่องทางหลัก ช่องทางแรกคือปฏิบัติการในระดับห้องเรียนฝึกหัดครู และช่องทางที่สองคือการวางรากฐานทางปัญญาให้กับรายงานการปฏิรูปหลักสูตรระดับชาติ

การส่งต่อแนวคิดในโรงเรียนฝึกหัดครู (Normal Schools) หนังสือ *How to Study and Teach History* (Hinsdale, 1894) หนังสือเล่มนี้ไม่ได้ถูกจำกัดวงอยู่เฉพาะในหมู่นักประวัติศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัย แต่กลับกลายเป็นตำราเรียนมาตรฐาน (standard textbook) ในโรงเรียนฝึกหัดครู (Normal Schools) ทั่วประเทศ (Hertzberg, 1981) โรงเรียนฝึกหัดครูเหล่านี้เป็นสถาบันหลักที่ผลิตครูสำหรับโรงเรียนรัฐบาลทั่วสหรัฐอเมริกา แนวคิดของ Hinsdale ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์เชิงสาเหตุ การวิเคราะห์เชิงสถาบัน และการบูรณาการองค์ความรู้ ถูกบรรจุเป็นเนื้อหาหลักสูตรฝึกหัดครู นั้นหมายความว่าครูรุ่นใหม่จำนวนมากที่จบออกไปในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ได้รับการปลูกฝังแนวคิดเหล่านี้ไปแล้ว ครูเหล่านี้จึงกลายเป็นผู้ปฏิบัติการที่นำแนวคิดห้องปฏิบัติการพลเมืองไปทดลองใช้ในห้องเรียนจริง สร้างสภาวะแวดล้อมที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (receptive environment) ก่อนที่การปฏิรูปอย่างเป็นทางการจะมาถึง

การวางรากฐานทางปัญญาให้กับรายงานการปฏิรูปหลักสูตรระดับชาติ นอกจากการส่งต่อแนวคิดในระดับปฏิบัติการแล้ว อิทธิพลทางปัญญาของ Hinsdale ยังปรากฏชัดในรายงานการปฏิรูปหลักสูตรฉบับสำคัญ 2 ฉบับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการจากการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ถูกปฏิรูปตามแนวคิดห้องปฏิบัติการสร้างพลเมืองไปสู่การสร้างวิชาสังคมศึกษา รายงานฉบับแรกที่สำคัญคือรายงานของ “Committee of Seven” (1899) ซึ่งจัดทำโดยสมาคมประวัติศาสตร์อเมริกัน (AHA) (Tryon, 1952) รายงานฉบับนี้ยังคงมีจุดยืนที่เน้นการสอน “ประวัติศาสตร์” เป็นแกนกลาง (history-centric) และยังไม่เปิดรับแนวคิด “สังคมศึกษา” แบบเต็มตัว อย่างไรก็ตาม ร่องรอยอิทธิพลของฮินส์เดลเริ่มปรากฏชัดในการที่คณะกรรมการฯ ที่เริ่มปฏิเสศ “กระบวนทัศน์เก่า” ที่เน้นการสอนประวัติศาสตร์แบบท่องจำอย่างสิ้นเชิง โดยรายงานฉบับนี้เรียกร้องให้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้งขึ้น เน้นการวิเคราะห์ และเชื่อมโยงกับประเด็นในปัจจุบัน (Hertzberg, 1981) แม้จะไม่ใช้การบูรณาการแบบสังคมศึกษา แต่ก็เป็นการขยับเข้าใกล้แนวคิดของ Hinsdale ในด้านของ “ความแม่นยำ” (accuracy) และ “ประโยชน์ใช้สอย” (utility)

จุดเชื่อมโยงที่สำคัญอีกฉบับ คือรายงานของ “Committee on Social Studies” (1916) ซึ่งจัดทำโดยสมาคมการศึกษาแห่งชาติ (NEA) รายงานฉบับนี้ถือเป็น “สูติบัตร” (birth certificate) ของวิชาสังคมศึกษาในสหรัฐอเมริกา (Evans, 2004) และเมื่อวิเคราะห์เนื้อหา จะพบความสอดคล้องอย่างน่าทึ่งกับแนวคิดที่ฮินส์เดลเสนอไว้ในปี 1894 ดังต่อไปนี้

1) เป้าหมายหลัก คือการสร้างพลเมือง ในรายงานปี 1916 ประกาศอย่างชัดเจนว่า เป้าหมายหลักของวิชาสังคมศึกษาคือการบ่มเพาะการเป็นพลเมืองที่ดี (the cultivation of good citizenship) (Committee on Social Studies, 1916) นี่คือการสะท้อนเป้าหมายของ “ห้องปฏิบัติการพลเมือง” ที่ Hinsdale วางไว้เมื่อ 22 ปีก่อน ว่าเป้าหมายสูงสุดไม่ใช่การสร้างนักประวัติศาสตร์ แต่คือการสร้างพลเมืองที่รอบรู้ (Informed Citizens)

2) นิยามของวิชาคือ “การบูรณาการ” จุดที่ชัดเจนที่สุดคือ “วิธีการ” ที่รายงานปี 1916 ใช้เพื่อบรรจุเป้าหมายการสร้างพลเมือง รายงานฉบับนี้ได้นิยามคำว่า “Social Studies” อย่างเป็นทางการว่าไม่ใช่แค่วิชาประวัติศาสตร์ แต่เป็นการบูรณาการ (Integration) ศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ (History) ภูมิศาสตร์ (Geography) รัฐศาสตร์ (Civics) เศรษฐศาสตร์ (Economics) และ สังคมวิทยา (Sociology) (Committee on Social Studies, 1916) นี่คือการนำแนวคิดการบูรณาการข้ามศาสตร์ของฮินส์เดลมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม Hinsdale (1894) ซึ่งเคยโจมตีการท่องจำว่าเป็นการทำให้วิชาประวัติศาสตร์กลายเป็น “ซากศพ” เป็นความรู้ที่ไร้ชีวิต และในรายงานปี 1916 ก็ได้ระบุข้อความที่สอดคล้องกันกับแนวคิดของ Hinsdale ว่า “ประวัติศาสตร์ที่จะนำมาสอนนั้นต้องไม่ใช่เพียงการสะสมเหตุการณ์ในอดีต แต่ต้องเป็นประวัติศาสตร์ที่ทำหน้าที่ (Functional History) ในการอธิบายปัญหาที่สำคัญของสังคมในปัจจุบัน” (Committee on Social Studies, 1916, p. 44)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารายงานของ Committee on Social Studies (1916) ไม่ได้ประดิษฐ์แนวคิดสังคมศึกษาขึ้นมาจากความว่างเปล่า แต่เป็นการทำให้แนวคิดที่ Hinsdale ได้วางรากฐานทางปัญญาไว้อย่างมั่นคงแล้วในหนังสือ How to Study and Teach History (1894) ซึ่งปรากฏชัดอย่างเป็นทางการ จึงไม่แปลกหากเราจะทำความเข้าใจในแนวคิด Hinsdale ในฐานะสถาปนิกทางปัญญา (Intellectual Architect) ผู้เขียนแบบแปลนของวิชาสังคมศึกษาในปี 1894 และคณะกรรมการในปี 1916 ก็คือวิศวกรและผู้ก่อสร้างที่นำแบบแปลนนั้นมาพัฒนาเป็นโครงสร้างหลักสูตรอย่างเป็นทางการที่เรียกว่า “Social Studies”

มรดกทางความคิดของ Burke Aaron Hinsdale สู่นิยาม และแนวทางการสอนสังคมศึกษาตามมาตรฐาน NCSS

แม้อิทธิพลของ เบิร์ก แอรอน ฮินส์เดล จะส่งผลโดยตรงต่อรายงานปี 1916 ซึ่งถือเป็น “สื่อบัตร” ของวิชาสังคมศึกษา แต่ความสำคัญทางความคิดของเขาไม่ได้จำกัดอยู่แค่บริบท การสอนประวัติศาสตร์เท่านั้น ทั้งแนวคิดเรื่อง “ห้องปฏิบัติการพลเมือง” (Civic Laboratory) และ “การบูรณาการ” (Integration) ที่เขาเสนอ ยังคงเป็นแก่นสำคัญที่สะท้อนอยู่ในนิยามและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของสภาสังคมศึกษาแห่งชาติ (National Council for the Social Studies - NCSS) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 1921 และเป็นองค์กรหลักที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพสังคมศึกษามาจนถึงปัจจุบัน

การก่อตั้ง National Council for the Social Studies (NCSS) ในปี ค.ศ. 1921 มิได้เป็นเพียงการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพของครูสังคมศึกษา หากแต่เป็นผลผลิตของ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ภายในแวดวงการศึกษาอเมริกันช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักวิชาการจำนวนมากอธิบายปรากฏการณ์นี้ว่าเป็น “สนามต่อสู้” (battleground) ระหว่างแนวคิดสังคมศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นประวัติศาสตร์เชิงชาตินิยม กับแนวคิดสังคมศึกษาแบบใหม่ที่มุ่งสร้างพลเมืองซึ่งสามารถวิพากษ์และมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม (Evans, 2004, Lybarger, 1991)

Evans (2004) เสนอว่าสังคมศึกษาในสหรัฐอเมริกาไม่เคยเป็นพื้นที่ที่เป็นกลาง หากแต่เป็นพื้นที่แห่งการต่อรองและขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ทางสังคมและการเมือง โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 1890–1930 ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการกำหนดความหมายของ “social studies” โดยฝั่งนักประวัติศาสตร์ในกลุ่ม American Historical Association (AHA) อาทิ J. Franklin Jameson, Charles Homer Haskins, Frederick Jackson Turner และ Andrew C. McLaughlin กลุ่มนี้เชื่อในแนวคิดแบบดั้งเดิมที่มองว่าสังคมศึกษาควรเน้นประวัติศาสตร์ชาติเพื่อหล่อหลอมความเป็นเอกภาพ

และคัดค้านแนวคิด “สังคมศึกษาแบบบูรณาการ” เพราะมองว่าการบูรณาการทำให้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนอาจสูญเสียความเข้มแข็งในฐานะศาสตร์ (academic discipline) และย่ำแย่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมศึกษาแทนที่จะเป็นวิชาเฉพาะตัวที่ต้องการทักษะและวิธีการเฉพาะของมันเอง ซึ่งมีความเสี่ยงที่สังคมศึกษาจะทำให้เนื้อหาประวัติศาสตร์พื้นผิวและหลวมตัวลงจนทำให้กรอบการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้งถูกลดทอน หรือเปลี่ยนจุดประสงค์จากการทำให้เข้าใจดีต่ออย่างรอบด้านและลุ่มลึกกลายเป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อประเด็นร่วมสมัยเท่านั้น ในขณะที่นักประวัติศาสตร์และนักการศึกษาสายก้าวหน้า เช่น John Dewey, Charles A. Beard, Edgar Dawson และ Thomas Jesse Jones ได้ท้าทายแนวคิดประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมและแยกส่วนของ AHA เพราะเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพสังคม ความขัดแย้งทางชนชั้น และความเปราะบางของประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้ พวกเขาจึงเสนอให้สังคมศึกษาเป็นการศึกษาที่บูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพลเมืองที่มีวิจรรณญาณ มีส่วนร่วม และสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความหมาย (Evans, 2004, Lybarger, 1991)

การก่อตั้ง NCSS ในปี 1921 จึงเป็นผลลัพธ์ของการประนีประนอมเชิงอุดมการณ์ ในการนิยามความหมายของวิชาสังคมศึกษา ของ NCSS ระบุว่าสังคมศึกษาคือ “การเรียนรู้เชิงบูรณาการของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะพลเมือง” (NCSS, 1994) หากพิจารณาข้อความนี้อย่างละเอียด จะพบว่ามันคือการสะท้อนว่าสังคมศึกษายังคงให้คุณค่ากับมนุษยศาสตร์ (humanities) เช่น ประวัติศาสตร์ ปรัชญา มุ่งหมายที่เน้นความเป็นชาตินิยมไปสู่สมรรถนะความเป็นพลเมือง (civic competence) ในส่วนของแนวคิดของ Hinsdale นั้นส่งผลในเชิง “อุดมการณ์” มากกว่าการอ้างอิงโดยตรงแม้จะไม่มีหลักฐานออกมาเป็นทางการ แต่แนวคิดประวัติศาสตร์เพื่อสร้างพลเมืองทั้งในเรื่องของการบูรณาการหรือกรอบการสร้างความเป็นพลเมืองก็สอดคล้องกับนิยามและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ NCSS ยืนยันในหลักการเดียวกับที่เขาเคยเสนอว่า การทำความเข้าใจมนุษย์และความสัมพันธ์ทางสังคมอันซับซ้อนนั้นไม่สามารถบรรลุผลได้ผ่านการมองด้วยแว่นตาของศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเพียงอย่างเดียว การจำกัดขอบเขตการเรียนรู้ไว้ในสาขาเดี่ยว ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ หรือ เศรษฐศาสตร์ จะทำให้การรับรู้ภาพรวมทางสังคมขาดมิติ การเรียนการสอนสังคมศึกษาตามนิยามของ NCSS จึงเรียกร้องให้มีการหลอมรวมความรู้จากหลากหลายสาขา ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ และ เศรษฐศาสตร์ เข้ามาไว้ด้วยกัน การบูรณาการนี้ไม่ได้เป็นเพียงการนำหลายวิชามาสอนรวมกัน แต่คือการสร้างมุมมององค์รวม (Holistic Perspective) ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยความเข้าใจในมิติเชิงเวลา มิติเชิงพื้นที่ และมิติเชิงโครงสร้างอำนาจไปพร้อมกัน

เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาตามแนวทาง NCSS คือการสร้างสมรรถนะพลเมือง (Civic Competence) ไม่ใช่เพียงแค่มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) ในสาขาความรู้บริสุทธิ์ (Pure Disciplines) หากแต่คือการสร้างสมรรถนะพลเมืองในตัวผู้เรียน ซึ่งหมายถึงความสามารถในการมีส่วนร่วมอย่างรับผิดชอบ ตัดสินใจบนฐานข้อมูล และมีประสิทธิภาพในการใช้ชีวิตสาธารณะ นี่คือนิวตันที่ตรงกันกับเจตนารมณ์ดั้งเดิมของ Hinsdale ที่เน้นย้ำว่า เป้าหมายของการศึกษาคือการสร้าง “พลเมืองที่รอบรู้” (Informed Citizens) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อพลเมืองเหล่านั้นมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในการวิเคราะห์ “สถาบันทางสังคม” ไม่ว่าจะเป็นระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ หรือโครงสร้างทางวัฒนธรรม การที่ NCSS วาง “สมรรถนะพลเมือง” ไว้เป็นผลลัพธ์สุดท้าย (Ultimate Goal) จึงเป็นการยืนยันว่า สังคมศึกษาคือเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมพลเมืองสำหรับการดำรงชีวิตในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นรากฐานที่ Hinsdale ได้วางไว้ตั้งแต่แรกเริ่ม

แนวทางการจัดการเรียนการสอนจากห้องปฏิบัติการพลเมืองสู่สังคมศึกษาที่มีพลัง (Powerful Social Studies)

ความเชื่อมโยงในกรอบแนวคิด “การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีพลัง ” (Powerful Social Studies) ของ NCSS ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ *มีความหมาย (Meaningful)* *บูรณาการ (Integrative)* *ท้าทาย (Challenging)* *เน้นคุณค่า (Value-based)* และ *มีการกระทำ (Active)* (NCSS, 2016) เมื่อวิเคราะห์เชิงลึก จะพบว่าคุณลักษณะเหล่านี้เป็นสอดคล้องกับองค์ประกอบในห้องปฏิบัติการพลเมืองของ Hinsdale ดังนี้

1. **Integrative (บูรณาการ)** หลักการนี้คือมรดกโดยตรงจากประโยค “ประวัติศาสตร์ที่ไร้ภูมิศาสตร์คือซากศพ” ของ Hinsdale โดย NCSS ย้ำว่าการสอนต้องข้ามพรมแดนวิชาเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อน เช่นเดียวกับที่ Hinsdale เคยเสนอให้ใช้รัฐศาสตร์และสังคมวิทยา มาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์
2. **Challenging (ท้าทาย)** NCSS ระบุว่า การเรียนต้องกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ ไม่ใช่แค่การจำ สอดคล้องกับ “การวิเคราะห์เชิงสาเหตุ” (Causal Analysis) ของ Hinsdale ที่เปลี่ยนคำถามจาก “อะไร” (What) เป็น “ทำไม” (Why) และท้าทายให้นักเรียนสืบสอบที่มาของสถาบันทางสังคม และพลวัตที่เกิดขึ้นกับตัวสถาบันดังกล่าวกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น
3. **Active (มีการกระทำ/ตื่นตัว)** แนวคิดนี้ปฏิเสธการเรียนรู้แบบรับสาร (Passive) และเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ซึ่งตรงกับหัวใจของคำว่า “ห้องปฏิบัติการ” (Laboratory) ของ Hinsdale ที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดโรงเรียนคือ *laboratory of democracy* ของ John Dewey ที่ย้ำว่าห้องเรียนไม่ใช่พื้นที่ซึ่งนักเรียนมานั่งฟังเฉย ๆ แต่ต้องเป็นพื้นที่แห่ง “การลงมือปฏิบัติทางปัญญา” (Intellectual Exercise) เพื่อวิเคราะห์วิพากษ์ข้อมูล
4. **Value-based (เน้นคุณค่า)** ทั้ง NCSS และ Hinsdale ต่างเห็นตรงกันว่า การศึกษาไม่ได้เป็นกลาง (Neutral) แต่มีหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย เพราะการวิเคราะห์สถาบันของเขามีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจและทำให้สถาบันเหล่านั้นดำรงอยู่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

จึงอาจสรุปได้ว่าแนวทางของ NCSS ในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่สิ่งใหม่ที่ตัดขาดจากรากเหง้าทางความคิด แต่เป็นจุดบรรจบของการต่อสู้เชิงแฉกการณ์ที่อยู่ในสมรภูมิการศึกษา สังคมศึกษาจึงเป็นการรื้อฟื้นและขยายความ (Revitalization and Expansion) แนวคิดของ Hinsdale เป็นหนึ่งในหลากหลายกระแสธารทางความคิด แต่ก็ยังเป็นจุดเชื่อมต่อที่ทำให้ให้นักศึกษาด้านสังคมศึกษาได้เห็นถึงแนวคิดที่เป็นรากฐานสำคัญ (backbone) โดยเฉพาะแนวคิด “ห้องปฏิบัติการพลเมือง” ได้กลายเป็นต้นแบบ (Prototype) ของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-centered) และเน้นกระบวนการคิด (Inquiry-based) ซึ่งยังคงเป็นเข็มทิศที่ชี้นำทิศทางการศึกษา สังคมศึกษาจวบจนปัจจุบัน

แนวคิดประวัติศาสตร์ในฐานะห้องปฏิบัติการพลเมืองกับการสอนวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยองค์ความรู้ที่กำกับวิชาสังคมศึกษามาตั้งแต่อดีตก็คือวิชาประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับการถือกำเนิดขึ้นของวิชาสังคมศึกษาในอเมริกา เพราะประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ คือสิ่ง

ที่กำหนดนิยามความหมายของความเป็นมนุษย์ในกำกับของรัฐธรรมนูญ ที่มีเรื่องราวหรือจิตวิญญาณ (ประวัติศาสตร์) และเส้นเขตแดนหรือร่างกายของรัฐ (ภูมิศาสตร์) อย่างไรก็ตามในบริบทของประเทศไทย การต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างแนวคิดประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมกับแนวคิดสังคมนิยมแบบก้าวหน้าเพื่อการสร้างพลเมืองประชาธิปไตย อาจยังไม่ปรากฏในลักษณะของการปะทะกันอย่างชัดเจนในระดับเชิงสถาบันทางการเมืองจนเกิดเป็น “ฉันทามติทางอุดมการณ์ร่วมกัน” ที่ทำให้บทบาทของวิชาสังคมศึกษาตอบสนองต่อสภาพการณ์ที่แท้จริงในสังคมไทย ตรงกันข้ามการที่วิชาสังคมศึกษาอยู่ภายใต้กรอบคิดของชนชั้นนำทางการศึกษาหรือภายใต้กรอบคิดแบบรัฐราชการรวมศูนย์ วิชาสังคมศึกษาจึงถูกคาดหวังไว้เพื่อการธำรงรักษาระเบียบทางสังคมมากกว่าการเปิดพื้นที่ให้กับการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ภายใต้กรอบดังกล่าว การสอนประวัติศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษาของไทยจึงมักถูกวางตำแหน่งให้เป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมความเป็นพลเมืองในความหมายของ “ความเป็นสมาชิกที่ดีของชาติ” มากกว่าพลเมืองในฐานะผู้มีอำนาจในการพิจารณา วิพากษ์ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคมและการเมือง ประวัติศาสตร์จึงทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิตความหมายที่ต่อยอดความต่อเนื่อง ความกลมกลืน และสร้างให้สยบยอมต่อโครงสร้างอำนาจดั้งเดิมมากกว่าการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้เห็นความขัดแย้ง การต่อรอง และความไม่ลงรอยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางสังคม เมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิด “ประวัติศาสตร์ในฐานะห้องปฏิบัติการพลเมือง” (history as a civic laboratory) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการศึกษาแบบก้าวหน้า จะเห็นได้ว่าการสอนสังคมศึกษาในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดอย่างสำคัญ ห้องเรียนประวัติศาสตร์ยังไม่ถูกออกแบบให้เป็นพื้นที่ทดลองทางความคิดที่ผู้เรียนสามารถใช้เหตุการณ์ในอดีตเป็นกรณีศึกษาในการฝึกตั้งคำถาม ถกเถียงคุณค่า หรือพิจารณาทางเลือกทางสังคมและการเมืองที่แตกต่าง หากแต่ยังคงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ถ่ายทอดความรู้ที่มีสถานะเป็น “ความจริงทางประวัติศาสตร์” ซึ่งไม่เปิดให้มีการโต้แย้งอย่างเสรี ในแง่นี้สังคมศึกษาในบริบทไทยจึงยังไม่ก้าวเข้าสู่สถานะของ “สนามต่อสู้ทางอุดมการณ์” อย่างที่ปรากฏในประวัติศาสตร์การศึกษาของสหรัฐอเมริกา หากแต่เป็นพื้นที่ที่อุดมการณ์หลักสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ถูกท้าทายอย่างเป็นระบบ การบูรณาการสังคมศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา แม้จะเกิดขึ้นในเชิงโครงสร้างหลักสูตร แต่ยังมีได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายเชิงลึกของการเรียนรู้ กล่าวคือ การบูรณาการยังทำหน้าที่เสริมความสมบูรณ์ของเรื่องเล่าแห่งรัฐ มากกว่าการสร้างสมรรถนะพลเมืองเชิงวิพากษ์ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความท้าทายสำคัญของการสอนสังคมศึกษาในประเทศไทยมีได้อยู่ที่การเพิ่มเนื้อหาหรือศาสตร์ใหม่ หากแต่อยู่ที่การเปลี่ยน “สถานะ” ของประวัติศาสตร์ จากความรู้เพื่อการจดจำและยอมรับไปสู่ความรู้เพื่อการทดลองทางความคิด การถกเถียงเชิงคุณค่า และการฝึกฝนบทบาทของความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยอย่างมีความหมาย

สรุป

ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ประเด็นที่ Hinsdale ตั้งคำถามไว้เมื่อปลายศตวรรษที่ 19 ยังคงมีความร่วมสมัยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ยังคงถูกกำกับด้วยกรอบของการวัดผลเชิงมาตรฐาน การจัดอันดับ และการเน้นการจดจำเนื้อหาที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า ภายใต้เงื่อนไขเช่นนี้วิชาสังคมศึกษาจึงมีแนวโน้มที่จะถูกลดทอนให้เหลือเพียงเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และคุณค่าทางศีลธรรมของรัฐ มากกว่าการเป็นพื้นที่ฝึกฝนการใช้เหตุผล การถกเถียงเชิงสาธารณะ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้เรียนในฐานะพลเมือง ข้อเสนอของ Hinsdale เรื่อง “ประวัติศาสตร์ในฐานะห้องปฏิบัติการพลเมือง” จึงมิได้เป็นเพียงมรดกทางความคิดของสังคมศึกษา

อเมริกัน หากแต่สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สำหรับการทบทวนทิศทางของการสอนสังคมศึกษาในประเทศไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ การนำประวัติศาสตร์มาทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทดลองทางปัญญา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถามต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การก่อรูปของสถาบันทางสังคม และประวัติศาสตร์ทางเลือกที่ถูกปิดกั้นหรือถูกทำให้เงียบในอดีต ย่อมมีส่วนช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้กับปัญหาสาธารณะร่วมสมัยอย่างเป็นรูปธรรม ในกรอบนี้สังคมศึกษาไม่ควรถูกทำความเข้าใจในฐานะรายวิชาที่มีหน้าที่ “สร้างความเป็นไทย” หรือ “ปลูกฝังความรักภักดี” เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ควรถูกวางบทบาทใหม่ในฐานะพื้นที่สาธารณะขนาดย่อม (public sphere) ภายในโรงเรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถฝึกฝนการใช้เสรีภาพทางความคิด การรับฟังความแตกต่าง และการโต้แย้งอย่างมีเหตุผล อันเป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองประชาธิปไตยเชิงวิพากษ์ (critical democratic citizens)

ในส่วนของนโยบายการศึกษา การขยับวิชาสังคมศึกษาไปสู่กรอบคิดดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยมากกว่าการปรับเนื้อหาหลักสูตร หากแต่ต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการประเมินผล การผลิตและพัฒนาครู รวมถึงวัฒนธรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน ครูสังคมศึกษาจึงควรถูกสนับสนุนให้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ทางประชาธิปไตย (democratic facilitator) มากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ตายตัว ขณะเดียวกัน ระบบการประเมินควรให้คุณค่ากับความสามารถในการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การใช้หลักฐาน และการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน มากกว่าการตอบคำถามที่มีคำตอบถูกต้องเพียงหนึ่งเดียว

บทความนี้ศึกษาสิ่งที่ Hinsdale นำเสนอในบริบทอเมริกา สำหรับบริบทไทยเราคงไม่สามารถประยุกต์แนวคิดดังกล่าวมาใช้อย่างปราศจากการวิพากษ์ หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้สังคมศึกษาได้กลับไปสู่คำถามพื้นฐานที่สุดของตนเองว่า “สังคมศึกษาควรทำหน้าที่อย่างไรในบริบทไทย” หน้าที่ที่จะนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไปจนถึงเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัยจะเป็นอย่างไร สังคมศึกษาในฐานะเครื่องมือการศึกษาสำหรับพลเมืองประชาธิปไตยเชิงวิพากษ์ มิได้เป็นเพียงทางเลือกเชิงวิชาการ หากแต่เป็นความจำเป็นทางสังคมและการเมืองของประเทศไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต หรือมันถึงเวลาริยังที่วิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยในบริบทของสถาบันทางการศึกษาจะสร้างพื้นที่ในการย่อนทวนและนิยามใหม่ในแบบที่ทุกแนวคิดทางสังคมจะได้วิพากษ์ต่อสู้อันทั้งในเชิงอุดมการณ์และศาสตร์การสอน ไม่ใช่แค่เรื่องของผู้เชี่ยวชาญและมีอำนาจในการกำกับหลักสูตรของรัฐเท่านั้นที่ตีความเอง จากความคิดความเชื่อเฉพาะกลุ่มการเมืองของตน

เอกสารอ้างอิง

- Committee on Social Studies. (1916). *The social studies in secondary education: A report of the Committee on Social Studies of the Commission on the Reorganization of Secondary Education of the National Education Association*. U.S. Bureau of Education.
- Evans, R. W. (2004). *The social studies wars: What should we teach the children?* Teachers College Press.
- Hertzberg, H. W. (1981). *Social studies reform, 1880-1980: A project of Project SPAN*. Social Science Education Consortium.
- Hinsdale, B. A. (1894). *How to study and teach history: With particular reference to the history of the United States*. D. Appleton and Company.
- Kliebard, H. M. (1992). *Forging the American curriculum: Essays in curriculum history and theory*. Routledge.
- Lybarger, M. B. (1991). Origins of the modern social studies: 1900–1916. In J. P. Shaver (Ed.), *Handbook of research on social studies teaching and learning* (pp. 3–15). Macmillan.
- National Council for the Social Studies (NCSS). (1994). *Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies*. NCSS.
- National Council for the Social Studies (NCSS). (2016). *A vision of powerful teaching and learning in the social studies*. *Social Education*, 80(3), 180-182.
- Tryon, R. M. (1952). *The social sciences as school subjects*. Charles Scribner's Sons.